

so le začasna zatočišča v nemirnih časih, ki nastopajo z uporabo kovinskega orodja in orožja.

Le poredkoma pa so bile naseljene jame v bronasti dobi, vendar se je v nekaterih jamah naselitev še nadaljevala v bronasti dobi, n. pr. Grabčeva špilja na Hvaru, jama v Predjami, Škocjanske jame. V bronasti dobi pa so bile naseljene tudi nekatere jame po ostalih pokrajinah Jugoslavije (Hrustovača pečina v Bosni itd.), vendar so skoraj vse predstavljale bolj ali manj začasna skrivališča. Enaka je slika tudi v času železne dobe ter rimske okupacije. Često najdemo v jamah tudi zidove, ki so jih delili v več oddelkov ali pa so bili dohodi k jamam namerno izboljšani. V vseh teh obdobjih pa jame niso služile samo za bivanje, ampak so v njih tudi pokopavali (Ajdovska jama pri Krškem, Škocjanske jame, jama v Predjami itd.). Često so bile jame tudi kulturna mesta, zlasti v rimskih časih v zvezi z Mitrasovim kultom.

Iz dobe selitve narodov ter slovanske naselitve imamo v jamah le skromne kulturne ostanke, ki nam pa ne pojasnjujejo vloge jam. Številnejše ter raznovrstnejše pa so najdbe iz poznejših obdobj, ko so služile jame beguncem, pastirjem in raznim roparskim tolpom za zatočišča in skrivališča.

Speleološkim organizacijskim vprašanjem sta posvetila svoja predavanja dr. Bohinec o bibliografiji krasa ter dr. Savnik o načrtu katastra jam, jamske terminologije in nomenklature. Končno je še prof. Habe nakazal oblike in program bodočega dela jugoslovanskih speleologov, posebna komisija pa je pripravila temelje za bodočo centralno jugoslovansko speleološko zvezo. Poleg strokovnih predavanj so udeleženci kongresa napravili praktične ekskurzije v Postojnsko, Črno in Pivko jamo ter v Predjamo in Škocjanske jame.

S. Jesse-M. Brodar

Razprave III. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za zgodovinske in družbene vede, Ljubljana 1953, 335 strani ter večje število risb, načrtov, fotografij in tabel pri vsaki razpravi. Povzetek v nemškem, oziroma angleškem jeziku.

SAZU je v Razpravah III izdala posebno publikacijo razprav, ki obsegajo le arheologijo in antropologijo v zvezi z arheološkimi raziskavanji. Pred leti je izšla podobna publikacija pod naslovom Arheološka poročila, sedaj pa se je Akademija odločila, da uvrsti tudi taka poročila med razprave. Razprave III obsegajo pet, oziroma šest samostojnih razprav, ki vsebujejo razno gradivo.

Prva razprava »Ajdovska jama« je delo dveh avtorjev: S. Brodarja in J. Korošca ter se deli v dva dela. Ajdovsko jamo je raziskoval S. Brodar leta 1958 in jo obdelal z geološkega in paleontološkega gledišča. Raziskoval jo je z željo, da bi odkril novo paleolitsko postajo. Kljub temu pa, da je tam bilo precej pleistocenske favne, vendar ostalin človeka, ki bi pripadale kvartarju, ni našel. Zanimive pa so njegove konstatacije lege holocenskih plasti. V teh so bile razne ostaline človeka iz mlajše dobe, kot so keramične ostaline, pepel in posamezni železni objekti, od katerih pripadajo nekateri celo najmlajši periodi. Med ostalim so posebno zanimivi grobovi, ki so bili tu, kakor pravi Brodar, izpostavljeni v enem od rovov, ki predstavljajo enega od vhodov v Ajdovsko jamo. Njegovo mnenje je, da so pokojniki, ki so predstavljali stanovalce te jame, bili pobiti in izpostavljeni, toda po nekem času so se novi prebivalci tu zopet naselili. Zanimiva je tudi Brodarjeva ugotovitev, da je človek uporabljal za svoje bivanje le oba rova v jamo, medtem ko sama jama ni bila naseljena.

Kulturne ostaline v Ajdovski jami je objavil Korošec. Gradivo pripada več kulturnim obdobjem. Najstarejša bi bila neolitska doba, ki je zastopana po keramiki in kamenem orodju. Kulturo te jame veže Korošec z lengyelsko, oziroma s slavonsko-sremsko skupino. Skoraj vse keramične oblike imajo nekaj skupnega, posebno v spodnjem delu posode, kar jih

najbolj približuje prej omenjenim kulturnim skupinam. Korošec je take oblike, kakor tudi ornamentiko detajlno razčlenil. V to dobo pa spada tudi nakit, najden pri skeletu v enem rovu, ki je izdelan iz lupine fosilne školjke. Naslednja perioda pripada bronasti dobi. Ta je zastopana predvsem s fragmenti keramike, ki jih pa Korošec ni jasno opredelil. On sicer navaja posamezne oblike, ni pa izključeno, kakor sam pravi, da nekatere oblike, omenjene pod neolitom, pripadajo že bronasti dobi. Med bronasto in neolitsko fazo obstaja kontinuiteta. Pozna bronasta in železna doba v jami nista pustili nikakršnega sledu. Šele iz rimske dobe imamo zopet nekaj najdb, kateri pripadajo tudi nekatera kurišča v višjih legaš, ki dokazujejo, da je v tem času nekolikokrat manjše število oseb uporabilo to jama. Nekaj najdb pripada tudi srednjemu veku, vendar pa kontinuiteta med rimsko dobo in srednjim vekom ne obstaja. Predvsem so to razne pušične osti in nekateri drugi predmeti.

Korošev sklep je, da je v neolitski dobi bila jama stalno naseljena. Na začetku bronaste dobe bi naj se pa jama uporabljala le kot začasno pribežališče, v srednjem veku pa naj bi se jama tu in tam uporabljala po beguncih ali po razbojniških četah.

Z Ajdovsko jama smo dobili novo postajo, danes edino, ki jo lahko prisodimo neolitski dobi Slovenije. Malo je verjetno, da bo ta jama ostala osamljena, čeprav se ne more povezati z ostalimi v Istri in v Slovenskem Primorju. Zanimive so tudi bronastodobne najdbe, medtem ko nam ostale ne dajo nikakršen vpogled v kulturni razvoj.

Druga razprava je »Ilirsko grobišče pri Dobovi«, v kateri je F. Staré podal poročilo o ilirskem grobišču pri Dobovi, ki ga je raziskoval leta 1952. Skupno je na tem grobišču odkritih 34 žganih grobov. Nekaj pa jih je bilo tudi že poprej. Staré razlikuje tri skupine po načinu pokopavanja. V prvi skupini se pepel daje v žaro in to v grobno jama, v drugi skupini so zopet grobovi z žaro, ki pa stoji na dnu grobne jame med ogljeno, v tretji skupini pa ni bilo žar. Manjše luknje na žarah so v zvezi s pogrebnim ritualom. Pridevke v grobovih predstavljajo razni keramični ter kovinski predmeti. Med temi so razne ovratnice, zapestnice, prstani, gumbi, igle, fibule, amuleti itd. Dekoracija kovinskih predmetov je skromna. V keramičnem inventarju imamo amfore, lonce in skodele raznih oblik. Njihova dekoracija je še bolj skromna kakor na kovinskih predmetih. Staré dobovske grobove opredeljuje v relativni kronologiji v prehodno obdobje med bronasto in železno dobo. Analogije imamo predvsem na Štajerskem, najdemo jih pa tudi drugod, n. pr. na dvorišču SAZU v Ljubljani. Tako bi Dobova sodila v posebno, ruško skupino, ki jo Staré označuje kot ruško-dobovsko skupino.

Novo gradivo je dragocen doprinos k poznavanju bronaste dobe v Sloveniji in njene povezave med Štajersko ter Kranjsko.

Tretja razprava. — »Predzgodovinsko in staroslovansko grobišče v Turnišču v bližini Ptuja« sta v monografiji obdelala J. in P. Korošec. Tako eno kot drugo grobišče, ki ležita na istem mestu, sta v bližini Ptuja blizu graščine Turnišče. Odkriti sta bili po naključju, a sistematično raziskovanje je bilo leta 1951.

Predzgodovinski grobovi, ki jih je zelo malo, so pomešani med slovanskimi. Imajo pa nekaj posebnosti, po katerih jih lahko razločujemo. Tako navajata avtorja, da je bil najden skrčenec, poleg tega pa sodita, da se je pri pokopavanju vršil poseben obred posmrtnega plesa, zaradi česar so kosti zdrobljene. Ti grobovi so tudi zasuti s sem prineseno glino, česar pri slovanskih grobovih nikoli ni. Pridevkov v grobovih samih ni bilo, pač pa so bili v bližini. Za opredeljevanje je posebno značilna bronasta igla in tudi nekaj keramičnih objektov, kakor amforica ter zajemalke. Avtorja datirata to grobišče v bronasto dobo, menita pa, da je bila naselbina, kateri pripada to grobišče, zelo majhna. Po vsej verjetnosti je ta bila nekje v bližini, čeprav sledu o njej do sedaj še nimamo. Vprašanje, ki ga

zastavljata avtorja, je pač to, ali bomo imeli opravka s stalno ali z začasno naselbino.

Slovansko grobišče obsega tudi komaj nekaj desetih grobov ter šteje zato med majhna grobišča. Grobišče samo ni zanimivo, ker sodi v vrsto običajnih planih grobišč z grobovi v vrstah brez kakršnih koli posebnosti. Pri nekaterih grobovih so se pojavile tudi deske, na katerih so ležali mrličji, kar je pa danes že znano v veliki meri tudi na drugih grobiščih v Sloveniji. Bolj zanimivi od samih grobov so pridevki. Ni jih bilo veliko število vendar so karakteristični za časovno opredeljevanje. Najbolj pogosta je bila keramika, saj je bilo med 24 grobovi kar 10 grobov, v katerih so bili tudi slovanski lončki. Zanimivo je pri tej keramiki, da imamo med arhaičnimi tipi tudi tipe, ki bi jih mogli datirati v zelo pozen čas. Nekateri lončki imajo tudi znake na dnu. Med njimi je najbolj zanimiv znak razkoračene antropomorfne figure z razširjenimi rokami. Tudi nakit je relativno precej zastopan, vendar dokaj siromašen. Obsenčni obročki nimajo nikakih posebnih oblik, zato pa je več raznolikosti pri uhanih. Avtorja razlikujeta štiri skupine z različnimi podvrstami. Takšni so uhani z grozdastim priveskom, uhan s koncem, ki je uvit v spiralni stožec, luničasti uhani in uhani doslej neznanega tipa, izdelani iz žice v obliki lunule. Karakteristični so tudi lunasti uhani, ki so kovani in okrašeni z ovito žico, na kateri so visele verižice. Avtorja za te uhane direktnih analogij ne moreta najti, čeprav navajata posamezna najdišča, med ostalimi tudi Kalaja Dalmaces v Albaniji. Ogrlice so zastopane le s tipom bisernih ogrlic. Od orožja so se ohranili le noži in kresila. V najmanjši meri je zastopano orožje, od katerega je najden le en skramasaks, ki je bil v nožnici, okovani z bronastimi žeblički. Kot pridevek so se dosti pogosto v grobovih našla okostja ptic. Mesto, na katerem leže poleg skeletov, je dokaj različno.

Po analizi predmetov in ostalih momentov datirata avtorja to grobišče v prehodno skupino, v čas med avaroslovansko in kasnejšo belobrdsko kulturo, nekako v prvo polovico IX. stoletja.

V četrti razpravi »Antropološka obdelava nekropole Turnišče pri Ptujju«, Zlata Dolinar antropološko obravnava skelete iz nekropole Turnišče pri Ptujju. Analiza materiala je pokazala, da so tu kromanjonidne, mediteranidne in evrazijske komponente. Zelo so poudarjene tudi spolne razlike. Zenske so gracilnejše in znatno manjše od moških. Od 23 individuov jih je 14 umrlo med 15. in 55. letom, le tri ženske so umrle v starosti nad 55 let, medtem ko nimamo nobenega moškega senilnega skeleta. Po mnenju avtorice sodijo turniški skeleti glede na dolžino lobanje v severozahodno skupino staroslovanskih grobišč. Medtem pa se po višini lobanj turniška nekropola razlikuje od vseh grobišč vseh dosedanjih skupin. Avtorica ima to za znak krajevne posebnosti Turnišča.

V peti razpravi »Srednjeveška okostja z Bleda, izkopana leta 1949« je Božo Škerlj podal začasno poročilo o srednjeveških okostjih z Bleda, ki so bila odkrita leta 1949. To poročilo je nadaljevanje antropološkega poročila, ki ga je isti avtor podal za okostja, izkopana leta 1948. Razlika med okostji obeh grobišč se opaža tako v morfoloških kakor v merljivih znakih. Poleg tega pa so nova okostja tudi manjša od tistih iz leta 1948. Med okostji iz leta 1949 je kromanjonidni tip po tipološki diagnozi skoraj brezpomemben, prav tako skoraj ni mediteranidov. Imamo le evrazijske ter več dinaridnih oblik, kakor pa med okostji leta 1948. Atlantonordidov je pa skoraj isti odstotek. S pravico se avtor sprašuje, ali okostja iz leta 1949 res pripadajo Slovanom.

Nova knjiga Razprav nam podaja dragoceno gradivo za mnoga arheološka vprašanja. Tako monografije, kakor poročila predstavljajo nov doprinos k slovenski arheologiji. Zeleti bi bilo, da se serija takih razprav nadaljuje in tako izpopolni vrzel v arheološki znanstveni literaturi.

Tatjana Bregant